

Савченко Віра.
Люда Ястреб: Білий птах

65-річчя від дня народження видатної одеської художниці Людмили Ястреб було відзначено яскравими масштабними виставками, які відбулися у грудні 2010 року в Одеському музеї західного і східного мистецтва та у березні 2011 року в Національному художньому музеї України в Києві. За особистого сприяння директорів музеїв – Володимира Островського і Анатолія Мельника була надана можливість гідно показати велику кількість живописних та графічних творів майстра (переважно з колекції В. Маринюка та з деяких приватних зібрань, зокрема відомих колекціонерів А. Димчука, В. Оплачка). Організував персональні виставки Л. Ястреб, тепер вже вп'яте і вшосте, її чоловік, заслужений художник України, один з лідерів нонконформістського руху в Одесі в 60-70-і рр. Віктор Маринюк. До експозицій, разом з київським видавцем Максимом Мельником, він зробив новий каталог творчості передчасно згаслої мисткині і готує її альбом. Ястреб і Маринюк народилися одного й того ж дня – 10 квітня, проте в різні роки. Вони різні та водночас глибоко споріднені й у творчості. І в тому, як В. Маринюк самовіддано дбає про її живу пам'ять, в тому, наскільки з кожним роком зростає інтерес до доробку Л.Ястреб, як чіткіше й точніше окреслюється його місце в русі художнього процесу, бачиш велику красу етичних й естетичних співзвуч, перебігів творчості й життя, подолання тлінного вічним, Смерті – Любов'ю.

Сьогодні стає очевидно, що мистецькі відкриття цієї дивовижно цілісної особистості складають невід'ємну частину «золотого фонду» Одеської образотворчості.

Її роботи – «плоть від плоті» унікальної культуротворчої ситуації, в якій вона опинилася і де учасником та співтворцем стала надалі. Мова йде про гурт нонконформістів (на початку це були Олександр Ануфрієв, Володимир Стрельников, Валерій Басанець, Віктор Маринюк і незабаром Людмила Ястреб). Тут формувалося нове світобачення, принципово неофіційне ставлення до мистецтва і пошуки художньої мови, яка б могла все це адекватно виразити. Це становлення нового відбувалося у пропусканні через себе традицій давніх віків і сучасності – іконопису і розписів Середньовіччя, Відродження, Бароко, Модерну.

Як роботи Л. Ястреб сприймаються сьогодні? Вони почали існувати більше ніж тридцять років тому. Це непростий випробувальний термін для образотворчості, тим більш в наш час, коли прискорення ритму життя відчувається з надзвичайною гостротою. Чи не сприймаються її образи трохи застарілими, такими, що, попри всю повагу професіоналів і знавців, залишаються у минулому? Ні, хоча, на перший погляд, це дивно, і

навіть *диво!* Бо сьогодні нас оточує зовсім інший світ, створений іншою візуальною «оптикою», і тому, природно, він є ледве співвідносним з тим, що розгортається на полотнах і паперах мисткині. Проте зараз, навпаки, цінність її образного світу відчутно зростає. Бо саме тепер, як ніколи раніше, ми опиняємося у вирі нещирості, байдужості один до одного. Як у макросвіті – під тиском фальшиво-ілюзорних обіцянок і пропозицій, так і у власному мікросвіті – кола близьких, сім'ї, друзів, коли надалі частіше відсторонюємося один від одного, замикаючись у власній мушлі. Коли ж дивишся на роботи Л.Ястреб, то одразу переймаєшся тим, що це є автентичне: відкрита щира душа розкрила перед тобою себе саму, свої почуття, роздуми, сум і радість. І це відчуваєш насамперед щемливо тепер, коли є голод за справжнім і дійсним. Ми втомилися від мистецтва «мильних опер», переживування знайомих, емоційно позначених колізій, або інакше – від мистецтва, що є «тільки грою», відчуженим від автора і глядачів театром маріонеток, де щось відбувається, але з самого початку і до кінця зрозуміло, що між світом життя і цими ляльками простягається величезна прірва. Згадаємо Б. Пастернака: «И тут кончается искусство, и дышат почва и судьба». В образотворчості Л. Ястреб мистецтво не «закінчується», воно народжується з життям, яке у ньому, насправді, дихає і підкорює надзвичайною достеменністю й щирістю.

Взагалі, жага до мистецтва, яке репрезентують малярство та графіка Л. Ястреб, пов'язана не тільки з ситуацією в сучасному артпросторі. Вона підсилюється і загальними соціокультурними обставинами. Безліч інформаційних потоків щоденно захоплює нас у порожнечі візуально-образних «масок». Окрім кількісного тиску цього вировиська інформації ми все більше відчуваємо його поверховість, примарність, «мильнокулькову» природу. Реклама, ЗМІ конструюють свій вимір буття, який, за Ж. Бодрійаром, посуває і поступово замінює світ справжніх речей, якостей, цінностей. Подібності та симулякри настільки зрослися з тілом культури, що стали її природною шкірою. І, коли в цьому оточенні іміджів і фантомів, що сьогодні розповсюдились і всередині мистецтва, стикаєшся з роботами Л. Ястреб, то відчуваєш щастя зустрічі зі справжнім і автентичним, ніби, вириваючись з об'ємів мегаполісу раптом опиняєшся в незвичній тиші первозданної природи.

Тому автентизм і справжність мистецтва Ястреб – це відчуття чистоти душі, що безкомпромісно розгортається перед тобою, і чистоти мови, якою вона виспіває свою мелодію. Чистий звук її малярства – у великій, здебільшого самотужки, хоча й в лоні андерграундного осередку, здобутій культурі володіння кольором, лінією, фактурою.

Її кольори часто світлі, яскраві, навіть «веселі» і «бадьорі», проте без «дикунства», без зайвих наголосів. Вони не є самодостатніми, бо завжди підпорядковані

композиційному задуму («Light Composition», «Abstract Composition», «Great Cascade»). Коли розглядаєш абстрактні роботи Л.Ястреб, пригадуєш виразні слова Ф.Тютчева. Те, що поет сказав про природу, тепер цілком доречно в контексті безпредметних композицій мисткині:

«Не то, что мните вы, природа:

Не слепок, не бездушный лик —

В ней есть душа, в ней есть свобода,

В ней есть любовь, в ней есть язык...»

Отакими вільно-невимушеними і водночас сповненими глибокої змістовності сприймаються абстрактні полотна художниці. І в них, і в фігуративних роботах кольори можуть бути домінантні і яскраво-дзвінкі, але, оскільки вони є включеними в оправу «спокійної композиції», майже завжди відчуваєш їхню гармонію, внутрішню збалансованість («Композиція з кривими площинами», 1978). (Друзі та знайомі Л.Ястреб звертали особливу увагу на те, що відчуваючи невиліковну хворобу сім років, вона продовжувала писати свої світлі роботи, ніби не боячись фізичної смерті, спокійно дивилася у майбутнє.)

Тому в її роботах знаходять рівновагу земля й небо, плоть і дух, та не можна сказати, начебто щось там бере верх – чуттєве або трансцендентне. Тут духовне завжди існує у земному перебуванні. Її жінки – з ликами, що нагадують зображення Богоматері («П'ять жіночих облич» / «Five Females», «Compassion» «Без назви» (1979) або Мадон Відродження («Єва» / «Eve», «Серенада» (1971). Водночас вони живі, природні, не ідеалізовані, ані на «йоту» не прикрашені. Їхні характерні великі форми вбирають у себе не тільки барочно-пишні образи жінок П.-П. Рубенса, чи сильні, іноді зовнішньо дещо брутальні фігури Сезаннівських «купальниць», проте й м'яку, ніжну жіночість оголених О. Ренуара чи пружну грацію моделей Е. Дега («Women and Rocks», «Odessa Shore»).

У роботах Ястреб навіть барочна дородність жіночих образів здатна причаровувати глядача, бо все це виправдано їхньою природністю і свободою автора-художника, вільного від шор усталених поглядів, здатного бачити і встановлювати свій образ краси і гармонії («Хлоя», 1977). За свідченням чоловіка Л.Ястреб, художника Віктора Маринюка, «Люда була дуже уважною людиною, кожного вона була готова сприйняти у його неповторності, несхожості на інших». І така відкритість особистісна, щирість і довіра до природи і Божого промислу зробили її внутрішньо незалежною і вільною від усього наносного і несправжнього («Чорний птах» (1976).

Її мова чиста, бо не є засміченою «багатослів'ям»: спокійна велич і тиха урочистість знаходить вираз у кольорах, лініях, побудові композиції. Ястреб створює

образ найпростішими засобами, відсікає все, без чого можна обійтися. Водночас, тим самим ніби залишаючи у роботі якомога більше місця для світла. Світла, що зримо виразно (найчастіше в роботах з активізацією білого кольору) просякає і обожнює матерію та весь земний світ. Як монументально і переконливо майстер вирішує це у зустрічі Богородиці із волхвами («Мати з дитиною», 1978). Проте наповненою білим світлом є не тільки Діва Марія, але й Єва. Вона мила і простодушна, природно прекрасна і задумлива («Eve»).

Взагалі, жінка у Ястреб а ргіогі є носієм світла, вона ніби вбирає у себе його якість. Ця освітленість і увага до білого акцентується майже в усіх роботах мисткині. Часто у графічних аркушах образ вимальовується таким чином, що начебто примушує папір світитися своєю білизою. Або у малярстві – мажорними акордами звучать ритми сліпучо-сонячних віддзеркалень на коротких сукнях фігур у «Міні-триумфі», чи то обличчя жінки майже розчиняється у яскравому ранковому сяянні, як у картині «Біля вікна», 1975.

Л.Ястреб створює сповнений світла ідеал природної жінки. Жінки, яка причаровує і перетворює все навколо себе на гармонію і лад, передусім, своєю внутрішньою духовною освітленістю. Вона сама була такою рідкісною особою, тому, мабуть, не зважаючи на безжалісно коротке життя, що їй було відпущено долею, створила унікальний художній світ. В ньому ми відчуваємо нагальну потребу сьогодні – у його щирості і чесності, любові і довір'ї до людини.